

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2014

Jakub Skala

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jakub Skala

**Mezinárodněprávní uznávání států: Bosna a
Hercegovina a Kosovo**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Jakub Skala**

Vedoucí práce: **PhDr. Miroslav Tejchman, DrSc.**

Rok obhajoby: 2014

ABSTRAKT

Tato seminární práce řeší problematiku mezinárodního uznávání států Bosna a Hercegoviny a Kosova. Práce se opírá o uplatnění předem definovaných kritérií státnosti na konkrétní případy a jejich vzájemné porovnání. Výsledkem je pak ověření hypotézy, že ani jeden z těchto státních útvarů nespĺňuje požadavky na uznání státnosti z pohledu mezinárodního práva. Práce tak i s odstupem času ověřuje platnost předchozích zjištění a rekapituluje nestandardní vývoj na Balkánském poloostrově a podněcuje tak k dalšímu výzkumu v budoucnu.

ABSTRACT

This seminar paper addresses the issue of international recognition of the state of Bosnia and Herzegovina and Kosovo. The work is based on the application of pre-defined criteria of statehood on specific cases and their comparison. The result is confirmation of the hypothesis that neither of these states do not meet the requirements for recognition of statehood under international law. The seminar paper with the benefit of hindsight validates previous findings and summarizes the abnormal development of the Balkan Peninsula and it stimulates further research in the future.

KLÍČOVÁ SLOVA

Bosna a Hercegovina, Kosovo, Mezinárodní právo, Secese, Moderní stát

KEY WORDS

Bosnia and Herzegovina, Kosovo, International Law, Secession, Modern state

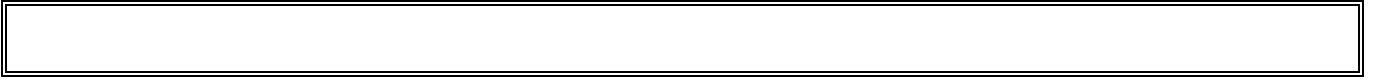
POČET ZNAKŮ: 88784

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15.5.2014

Jakub Skala



OBSAH

| | |
|--|----|
| Úvod..... | 12 |
| Hypotéza | 12 |
| Struktura..... | 13 |
| Výzkumné otázky | 13 |
| Metodologie | 13 |
| Použitá literatura | 13 |
| 1. MODERNÍ STÁT..... | 15 |
| 1.1 Definice moderního státu | 15 |
| 1.2 Kritéria státnosti | 17 |
| 1.2.1. Státní území | 17 |
| 1.2.2. Státní obyvatelstvo | 18 |
| 1.2.3. Státní moc | 18 |
| 1.2.4. Schopnost státu vstupovat do mezinárodních vztahů | 19 |
| 1.3 Útvary nesplňující definici státu..... | 20 |
| 2. VZNIK STÁTU | 22 |
| 2.1 Vznik státu prostřednictvím secese | 22 |
| 2.2 Uznání státu | 24 |
| 3. STÁTOPRÁVNÍ UZNÁVÁNÍ STÁTŮ: PŘÍPADY BOSNY A HERCEGOVINY A KOSOVA | 26 |

| | | |
|--------|--|----|
| 3.1 | Bosna a Hercegovina a Kosovo do rozpadu Jugoslávie..... | 26 |
| 3.2 | Formování státnosti Bosny a Hercegoviny po rozpadu Jugoslávie..... | 28 |
| 3.3 | Formování státnosti Kosova po rozpadu Jugoslávie | 32 |
| 3.4 | Komparace Bosny a Hercegoviny a Kosova..... | 38 |
| 3.4.1. | Státní území | 38 |
| 3.4.2. | Státní obyvatelstvo | 39 |
| 3.4.3. | Státní moc | 41 |
| 3.4.4. | Schopnost státu vstupovat do mezinárodních vztahů..... | 42 |
| | Závěr..... | 45 |
| | Zdroje..... | 47 |
| | Literatura..... | 47 |

ÚVOD

Podíváme-li se na aktuální (2013) mapu světa, můžeme na ní dle dat z otevřené encyklopedie wikipedie nalézt celkem přibližně 197 států.¹ Přibližně je v tomto případě důležité slovo. Pro uznání státu dnes existují nestálá a proměnlivá kritéria. Úhel pohledu je často rozhodující, někdy záleží na autoritách, které dané státy uznávají. Na většině světových map můžeme naleznout běžně vyhlížející státní útvary Bosny a Hercegoviny a Kosova. Vzhledem k jejich obecně známému poněkud nestandardnímu vzniku, na němž se výrazně podílelo mezinárodní společenství, jsou tyto útvary zajímavými z hlediska mezinárodního práva. Právě dnes s jistým časovým odstupem je možné analyzovat důsledky jeho (precedentní) aplikace. Cílem práce je zanalyzovat do jaké míry se ve dvou konkrétních případech podařilo vytvořit suverénní státy za využití kritérií stávajícího právně-politického rámce. Práce zkoumá všechny atributy moderního státního útvaru a na jejich základě se případně snaží kategorizovat do skupiny útvarů, jež se v současné době nedají považovat za legitimní stát.

Hypotéza

Bakalářská práce se zabývá tématem mezinárodně právního uznávání států, konkrétně případy Bosny a Hercegoviny a Kosova. Hlavní teze, jež se práce snaží dokázat, je skutečnost, že ani Bosna a Hercegovina, ani Kosovo nespĺňují současná kritéria pro ustanovení moderního suverénního státu. Práce se snaží dokázat, že aspekty o něž tyto země opírají svou současnou státní suverenitu (se zaměřením na kritéria vnitřní a vnější suverenity) jsou nepřirozeného původu (nebo zcela chybí) a nenapĺňují tak podmínku vzniku moderního suverénního státu dle normativů mezinárodního práva obecného.

¹*Seznam států světa*. Wikipedie. [online] 25. 04. 2012 Dostupné z [www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_sv%C4%9Bta#Nez.C3.A1visl.C3.A9_st.C3.A1ty_s_omezen.C3.BDm_uzn.C3.A1n.C3.ADm](http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_sv%C4%9Bta#Nez.C3.A1visl.C3.A9_st.C3.A1ty_s_omezen.C3.BDm_uzn.C3.A1n.C3.ADm)

Struktura

Cílem první a druhé teoretické kapitoly je vymezení základních pojmů a určení reálné podstaty moderního státu a jeho suverenity a identifikování pozice institutu mezinárodního uznání státu. Cílem navazující třetí analytické kapitoly je vlastní analýza státnosti Bosny a Hercegoviny a Kosova na základě kritérií stanovených teoretickou částí práce. Následuje závěrečná komparace obou případů, jež vyústí v závěr, zda se v jednotlivých případech jedná o suverénní státy moderního typu, splňující normy mezinárodního práva obecného (tedy zda nabývají právní legality), a zároveň tak nabídne dílčí zhodnocení efektivitu, aplikovatelnosti a praktické použitelnosti současného mezinárodního práva.

Výzkumné otázky

- 1) Jak se staví mezinárodní právo k vzniku nového státního útvaru?
- 2) Z jakého institutu vychází současná státnost Bosny a Hercegoviny a Kosova?
- 3) Jaký mají tyto instituty původ?
- 4) Naplňují Bosna a Hercegovina a Kosovo mezinárodně-právní kritéria státnosti?

Metodologie

Práce vychází z kvalitativní metodologie. Na dvou zdánlivě podobných případových studiích nejprve analytickou metodou zkoumá a poté následně komparativní metodou porovnává získané informace dle předem stanovených kritérií.

Použitá literatura

Výběr literatury je orientován na autory, jež se zabývají situací v regionu bývalé Jugoslávie v globálním pohledu. Jedná se převážně o přední české balkanisty jako Václav Štěpánek, Ladislav Hladký nebo Tesař Filip. Na analýzách a závěrech této trojice se stojí převážná část práce. Pro doplnění je použita celá řada závěrů jejich kolegů historiků z anglofonního světa. Přínos jejich publikací pro práci spočívá především v získání patřičného nadhledu na postup mezinárodního společenství v jednotlivých případech a pochopení rozdílnosti počínání a uplatňování mezinárodního

práva. Pokud by měl být za všechny zahraniční jmenován nejpřínosnější autor, musí jím být Tim Judah - přední světový korespondent z válek na Balkáně. Jako vedlejší a podpůrné zdroje jsou použity online dostupné články mezinárodních politologů a teoretiků mezinárodního práva. Pro první část práce jsou pak použity především závěry předního českého teoretika mezinárodního práva Malenovské, doplněné závěry teoretika mezinárodního práva světové úrovně Crawforda a dalších.

Následující teoretická kapitola se zabývá definováním, rozlišením a podrobnějším vysvětlením základních právních pojmů, s nimiž je v této studii pracováno. Reflektována je rovněž současná veřejná diskuze kolem jejich výkladu. Dále se tato kapitola zabývá popisem tzv. kritérií státnosti, procesem vzniku nového státu a institutem uznání státu. Cílem kapitoly je definování teoretického rámce pro moderní suverénní stát, jež bude následně využito pro komparaci v navazujících částech práce.

1. MODERNÍ STÁT

1.1 Definice moderního státu

Nejprve je třeba pečlivě definovat pojem stát, zejména moderní stát. Podobně jako mnoho jiných sociálně-vědních termínů, nemá koncept moderního státu jednoznačnou definici. Je třeba být si vědom toho, že samotný pojem státu prošel v minulosti mnoha proměnami a jeho moderní podoba se formovala až v posledních čtyřech stoletích. Pro potřeby této práce se však omezíme na stát chápaný v moderním slova smyslu.

Etymologický původ slova stát pochází z latinského slova *status*, které znamená ústavu nebo stav. Termín se objevil v první polovině 16. století ve spisu Vladař Niccola Macchiavelliho, který pod termínem *lo stato* (italsky stát) zahrnoval státní území, státní obyvatelstvo a ty, kteří ve svých rukou drželi vládu ve státě. Názory na Macchiavelliho chápání státu se liší, nicméně od jeho doby se termín užívá běžně.²

Stát v moderním slova smyslu se začal formovat v průběhu 19. století, přičemž podstatnou roli při jeho tvoření hrál národ³. Během revoluce v roce 1848 a tzv. Jara národů se projevila idea, podle které národ a politická jednotka mají tvořit jeden celek,

² FILIP, Jan, SVATONĚ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. 3. opravené a zkrácené vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN: 80-210-3023-2. Str. 22.

³ V současné době rozlišuje mezinárodní právo dva významově poměrně vzdálené pojmy národ. Rozlišujeme tak národy etnocentrické a národy občanské. Ve vlastních vyjádřeních se však častěji setkáme s kombinací pojmů národ a stát – kdy vzniká pojem politický národ. Tato poměrně mladá formulace vychází z teze, že stát je určující a primární oproti národu. Více viz: MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné a jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 978-80-210-4474-6. Str. 117–118.

jinými slovy se jedná o národní státy, v nichž je nositelem suverenity⁴ lid. V současnosti je jasné, že tehdejší koncept je již překonán, a to zejména vlivem globalizace a multikulturalismu.

Definice pojmu stát není v mezinárodním právu přesně určena.⁵ Pojem stát je třeba chápat především jako politickou jednotku, a to jednotku zcela unikátní. Ve státovědě nejčastěji používanou definicí je definice rakouského právníka Geoga Jelineka z roku 1900. Jeho charakteristika státu se skládá ze tří prvků, jež se navzájem prolínají, tvoří jednotu a bez nichž by stát nebyl státem: stát je definován přesně vymezeným státním územím, lidským faktorem, tedy obyvatelstvem, které dané území obývá, a státní mocí, která je vykonávána nad obyvatelstvem státu.⁶

Tuto třístupňovou definici přijalo rovněž i mezinárodní právo a třemi konstitutivními prvky státu tedy jsou území, obyvatelstvo a veřejná moc.⁷ Pokud politická jednotka vykazuje tyto tři prvky, jde z objektivního pohledu prověřeného časem, o státní útvar. Ačkoliv v současné době můžeme pozorovat významné tendence o hodnocení těchto politických jednotek z hlediska subjektivní zásady efektivity (viz dále), platná právní úprava se omezuje pouze na naplnění tří výše zmíněných konstitutivních prvků.⁸

Je však třeba si být vědom toho, že tato definice je stručná a opomíjí či zcela ignoruje další, pro moderní stát důležité, aspekty. Dvanáct dalších typických znaků moderního státu podávají John S. Dryzek a Patrick Donleavy a zároveň dodávají, že

⁴ Pojem suverenity je mnohoznačný pojem. Jeho definice se v rovině mezinárodního práva pojí s pojmem státní suverenity. Suverénní státy jsou ty, jež mají plnou způsobilost k právním úkonům dle mezinárodního práva s vlastním nezávislým územím, a co je důležité, suverenity není určující a primární pro stát. Je tomu právě naopak, stát je primární a určující pro vznik (státní) suverenity. Často se zaměňuje s pojmem nezávislost jako základního kritéria pro vznik státu. Srv. POTOČNÝ Miroslav, ONDŘEJ Jan. *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN: 80-7179-536-4. Str. 18; CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN 0-19-826002-4. Str. 32.

⁵ Mezinárodní právní komise byla v minulosti vyzvána k definování pojmu stát. Její závěr však nemá v podstatě žádnou výpovědní hodnotu. Závěr ILC v angl. originále: „*that no useful purpose would be served by an effort to define the term „state“ ... in the Commission's draft, the term... is used in the sense commonly accepted in international practice. Nor did the Commission think that it was called upon to set forth ... the qualifications to be possessed by a community in order that it may become a State.*“ Zdroj: ILC, *Report 1949: A/925*, 9.

⁶ FILIP, SVATOŇ, ZIMEK, *Základy státovědy*, str. 8.

⁷ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 107.

⁸ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 108.

některé z charakteristik mohou být pro některé ze států obtížné. Ti mezi tyto aspekty řadí jednotný soubor státních institucí, snaha o suverenitu v rámci mezinárodního dohledu, tvorba, přijímání a vynucování kolektivně závazných rozhodnutí týkajících se chodu státu, zájem státu o prosazování veřejného zájmu, atd.⁹ Mezi tzv. doplňková kritéria patří nezávislost na jiných mocenských centrech (vnitřních nebo vnějších). U pojmu nezávislost rozlišujeme nezávislost formální a reálnou. Formální nezávislost existuje v případě, kdy je politická moc (nezáleží na tom, zda se jedná o vnitrostátní či externí záležitosti) výlučně vložena do kompetence oddělených autorit daného státu. Naproti tomu reálná nezávislost je pojem relativní. V našem případě se jedná o minimální míru reálné vládní moci, kterou mají dané autority k dispozici, aby mohly být uznány za nezávislé. V tomto bodě je důležitá vzájemná koexistence obou typů nezávislosti. Pokud má některý stát jedné z nich nedostatek, lze se důvodně domnívat, že nenaplnuje kritérium nezávislosti.¹⁰

Další z aspektů moderního státu – podstatných pro tuto práci – je to, že stát musí být schopen „*materiálně zajistit plnění svých mezinárodně právních závazků a prakticky prosazovat své nároky vůči jiným státům.*“¹¹ Domnívám se, že tento čtvrtý definiční znak je třeba přiřadit k Jelinekových třem stupňům a je nezbytné jej chápat jako neoddělitelnou součást atributů moderního státu.¹²

1.2 Kritéria státnosti

Výše uvedené čtyři aspekty jsou souhrnně označovány jako tradiční kritéria státnosti a takto je také přijala Konvence o právech a povinnostech států, která byla podepsána roku 1933 v Montevideu.

1.2.1. Státní území

Území je základním materiálním znakem státu, což je znak zcela nesporný,

⁹ DRYZEK, John S., DUNLEAVY, Patrick. *Theories of the Democratic State*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN-13: 978-0230542877. Str. 2–5.

¹⁰ CRAWFORD, *The Creation of States in International Law*, str. 90–93.

¹¹ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 107.

¹² Tento názor prosazují někteří politologové, například Joshua Goldstein, Brian Hocking, v českém prostředí pak Petr Drulák a Petr Kratochvíl.

jelikož bez území by nemohl žádný stát existovat. Vlastní území je vymezeno státní hranicí.¹³ Neexistuje žádná právní úprava o tom, jak velké by toto území mělo být či zda by mělo být souvislé pro to, aby byla definice státu relevantní. Je pak logické, že pokud má stát nějaké území, očekává se, že má výhradní moc nad tímto prostorem, a to jak v horizontálním, tak vertikálním aspektu.¹⁴

1.2.2. Státní obyvatelstvo

Obyvatelstvo je rovněž znakem hmotným. Obyvatelstvem se chápe „*soubor jednotlivců obou pohlaví, kteří spolu žijí na daném území jako organizované společenství.*“¹⁵ Pavel Holländer pak státní obyvatelstvo popsal poměrně výstižně jako „*osoby, které se trvale nacházejí na území státu.*“¹⁶ Národnostní či etnické složení obyvatelstva z hlediska definice nehraje roli. Mezinárodní právo se neohlíží na minimální počet obyvatel státu, ani se nezabývá podílem počtu občanů v celkové populaci státu.¹⁷ Zároveň se očekává permanentní charakter osídlení státního území onou populací.¹⁸

1.2.3. Státní moc

Vládou či státní mocí se rozumí „*soustava státních orgánů, které jsou schopny zajistit na příslušném území takový minimální standard územní správy a veřejného pořádku, který umožňuje nerušenou koexistenci daného státu s jinými členy mezinárodního společenství.*“¹⁹ Jinými slovy ji můžeme definovat jako „*výlučnou moc na území daného státu vůči všem osobám a věcem (tzv. územní výsost).*“²⁰ Efektivní veřejná moc je logicky primární a určující pro vnitřní suverenitu. Jakákoliv jiná mocenská centra nezávislá na centrální vládě tak jsou zcela vyloučena. Z hlediska mezinárodního práva bychom mohli toto kritérium považovat za rozhodující. Existence

¹³ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 108.

¹⁴ CRAWFORD, *The Creation of States in International Law*, str. 47.

¹⁵ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 109.

¹⁶ HOLLÄNDER, P. *Základy všeobecné státovědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN: 978-80-7380-178-6. Str. 94.

¹⁷ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 111.

¹⁸ CRAWFORD, *The Creation of States in International Law*, str. 52.

¹⁹ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 111.

²⁰ POTOČNÝ, ONDŘEJ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 14.

efektivní vlády je základním kritériem pro vnitřní suverenitu státu.²¹ Státní moc musí být politicky legitimní a musí též disponovat legalitou. Politická legitimita je založena na společenském uznání, vyjádření respektu a důvěry vůči státní autoritě.²²

1.2.4. Schopnost státu vstupovat do mezinárodních vztahů

Schopnost státu vstupovat do mezinárodních vztahů můžeme shrnout pod obecný pojem vnější suverenita. Podstatou je nezávislost státu na jakékoliv jiné autoritě mezinárodního systému.²³ Mezinárodní společenství vyžaduje tuto schopnost od každého uznávaného státu, nicméně je třeba zmínit, že tato schopnost v současnosti rozhodně nenáleží pouze státům. Vnější suverenita je důsledkem zformování a efektivity určité politické jednotky, nikoliv její příčinou.

Zde se již dostáváme do problematické a diskutované oblasti, v níž je patrný střet v deklaratorní a konstitutivní teorii. Deklaratorní teorie tvrdí, že objekt není státem, protože je uznáván, ale naopak, je uznáván, protože je státem.²⁴ Uznání existence konkrétního státu je pak chápáno jako projev akceptování skutečnosti existence tohoto státu. Zastánci konstitutivní teorie vidí situaci opačně: uznání státnosti ostatními mezinárodními entitami vytváří konkrétní stát.²⁵ Diskuze mezi oběma přístupy je dnes považována spíše jen za zbytečně konfrontační, neboť účinky uznání jsou primárně deklaratorní, avšak omezeně i konstitutivní. Zuzana Trávníčková diskuzi shrnuje tímto výsledkem: „*Uznávající stát bere na vědomí existenci jiného státu, který bude existovat i bez uznání. Uznání ale současně vyjadřuje vůli respektovat uznaný subjekt jako svrchovaně rovný stát. Pouze navzájem se uznávající státy budou mezi sebou udržovat obvyklé diplomatické styky.*“²⁶ Uznání je tedy nutným předpokladem pro navázání diplomatických styků, není však podmínkou dostačující, státy totiž nejsou nucené diplomatické styky navázat. „*Nedávný případ Kosova zřetelně ukazuje, že rozhodnutí*

²¹ CRAWFORD, *The Creation of States in International Law*, str. 56.

²² FILIP, SVATOŇ, ZIMEK, *Základy státovědy*, str. 15–17.

²³ HOCKING, Brian, SMITH, Michael. *World Politics: An Introduction to International Relations*. London: Longman, 1995. ISBN: 0133539229. Str. 55.

²⁴ CRAWFORD, *The Creation of States in International Law*, str. 93.

²⁵ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7178-910-0. Str. 172.

²⁶ TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. *O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu*. [online]. 25. 04. 2012. [cit. 2014-02-28]. Dostupné z www: <http://ustavmezinarodnichvztahu.cz/article/o-statnosti-a-uznani-statu-v-mezinarodnim-pravu>

*o uznání státu a rozhodnutí o navázání diplomatických styků jsou dva nezávislé instituty,*²⁷ dodává Trávníčková.

Je tedy jasné, že uznání nového státu hraje v mezinárodní politice významnou roli. Z výše uvedeného vyplývá, že mezi hlavní charakteristické rysy státu patří to, že se stát stává subjektem mezinárodního práva v okamžiku svého vzniku, tedy v okamžiku, kdy nabyl práv a povinností, a že musí být také mezinárodně uznán.

1.3 Útvary nesplňující definici státu

Ačkoliv se jistě celý svět domníval, že po druhé světové válce, respektive po ukončení studené války a bipolárního rozdělení světa, se již konflikty nebudou objevovat, minimálně na evropském kontinentu, nebyla a není to bohužel až tak pravda. Po rozpadu bipolárního světa se nově objevují drobnější regionální či vnitrostátní konflikty, které mají povětšinou etnický charakter a provází je v mnoha případech rozpad států či minimálně jejich oslabení.²⁸

Na tuto skutečnost reagovala i teorie mezinárodních vztahů, v jejímž rámci americký politolog Robert Rotberg rozdělil státy do kategorií podle jejich síly: silný stát (strong state) – slabý stát (weak state) – selhávající stát (failed state) a zhroucený stát (collapsed state).²⁹ Silný stát ovládá své území a svým občanům poskytuje a zaručuje politické služby. Tyto státy jsou bezpečné, úroveň politického i kriminálního násilí je nízká, naopak občané disponují politickými a občanskými svobodami, mají k dispozici nezávislé soudy, apod. Slabost státu je naopak způsobena některým ze třech faktorů, jedná se o geografický, fyzikální anebo ekonomický faktor. Jak uvádí Rotberg, tyto státy často trpí vadným politickým řízením, despotismem, jsou v nich často patrná etnická, náboženská či jazyková napětí či konflikty. Selhávající státy trpí nejrůznějšími konflikty, ve většině tohoto typu států nalezneme ozbrojené konflikty proti jednomu či

²⁷ TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. *O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu*. [online]. 25. 04. 2012. [cit. 2014-02-28]. Dostupné z www: <http://ustavmezinarodnichvztahu.cz/article/o-statnosti-a-uznani-statu-v-mezinarodnim-pravu>

²⁸ WAISOVÁ, Šárka. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN: 80-86473-42-2. Str. 56.

²⁹ JIHLAVEC, Jan. *Taxonomie slabé státnosti*, In: Waisová, Šárka. (ed.). *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN: 978-80-7380-069-7. Str. 19–35.

více soupeřům, oficiální orgány selhávají, kvete korupce všeho druhu, apod. Zhroucený stát je podle Rotberga krajní a výjimečnou verzí selhávajícího státu. Jde jen o geografické vymezení státu bez ústředního politického orgánu.³⁰

Jiné, svým způsobem opačné, rozdělení předkládá norský badatel Pål Kolstø. Ten za hlavní ukazatel silnosti/slabosti státu považuje pohled zvenčí a definuje tak tzv. kvazistáty (quasi-states). Někdy je také označuje jako de facto státy (de facto states) či neuznané státy (unrecognized states). Jde o útvary, které se prohlašují za nezávislé státy a jejichž instituce vykonávají přinejmenším základní funkce státu. Jejich státnost však není uznána na mezinárodním poli.³¹

V případě kvazistátů je jejich vnitřní suverenita alespoň minimální, vnější suverenita však mezinárodně uznána není. Naopak v případě slabých/selhávajících/zhroucených států je jejich vnější suverenita jasná, omezená je ovšem jejich vnitřní suverenita.

³⁰ ROTBERG, Robert I. *Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators*. [online] [cit. 2014-03-04]. Dostupné z [www](http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Failed%20States%20Collapsed%20States%20Weak%20States-%20Causes%20and%20Indicators.pdf):

³¹ KOLSTØ, Pål. *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States*. In: *Journal of Peace Research*, 2006, roč. XLIII, č. 6, str. 723–740.

2. VZNIK STÁTU

Mezinárodní právo zná v zásadě tři způsoby, jak ke vzniku nového státu může dojít. Vlastní proces vzniku nijak normativně neupravuje. V dnešní post-koloniální³² době může nový stát vzniknout spojením dvou a více již existujících států, rozdělením již existujícího státu na několik nových, anebo odštěpením (secesí).³³ Vzhledem k tematickému zaměření práce se budeme blíže věnovat pouze problematice vzniku státu prostřednictvím secese.

2.1 Vznik státu prostřednictvím secese

Termínem secese se označuje sebeurčení národa (obyvatel) v jeho nejdramatičtější formě. V praxi to znamená vymezení a oddělení části státního území, na kterém pak vznikne stát nový. V minulosti znamenala secese především požadavek nezávislosti koloniálních obyvatel, dnes představuje nároky národnostních skupin uvnitř hranic nezávislých států na odtrhnutí se od mateřských států.³⁴

V současném mezinárodním právu existují pouze dvě varianty legální secese³⁵. Prvním je klasická dekolonizace, druhým pak rekultivace území státu, jenž je předmětem bezdůvodné vojenské okupace.³⁶ Problém vzniku státu secesí logicky spočívá v jeho přirozené kolizi s právní úpravou na zachování státní teritoriální integrity. Z tohoto důvodu ani žádná právní formule neumožňuje přirozený vznik

³² Tento bod je samozřejmě, vzhledem k existenci kupř. Commonwealthu sporný.

³³ POTOČNÝ, ONDŘEJ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 26.

³⁴ QUANE, Helen. *The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination*. In: *The International and Comparative Law Quarterly*, 1998, roč. 47, č. 3, str. 547.

³⁵ Existují dva odlišné typy secese k rozlišení. První je tzv. nápravná (angl. remedial) secese, jež plně ospravedlňuje bez-konstituční (neschválené) odtržení. Ta je však pouze krajním řešením v případě velmi závažné nespravedlnosti vůči skupině obyvatelům či národům. V případě, kdy se nejedná o velmi závažnou nespravedlnost, nemá obyvatelstvo či národ přirozený nárok na secesi jako součást nároku na sebeurčení.

V případě práva na secesi je nutno rozlišit dvě roviny, jak jej lze uchopit. V prvním případě se jedná o právo skupiny na pokus o založení jejího vlastního legitimního státu a očekávání jeho mezinárodního uznání. V případě druhém pak má skupina nárok na vlastní legitimní stát. To je podstatný rozdíl, jelikož většina skupin své právo na secesi chápe jako právo na ustanovení a automatické mezinárodní uznání svého nového legitimního státu. Tato odlišnost v právním jazyce však umožňuje do jisté míry odlišnou reakci mezinárodního společenství na konkrétní případ secese. Více viz BUCHANAN, Allen. *Justice, Legitimacy and self-determination. Moral foundation for international law*. New York: Oxford University Press, 2004. ISBN: 0-19-829535-9. Str. 331–334.

³⁶ BUCHANAN, *Justice, Legitimacy and self-determination*, str. 333.

nového státu touto cestou.³⁷ Mezinárodní právo zná pouze existenci práva národů na vnitřní sebeurčení³⁸ – tj. na demokratickou formu vlády. Tento právní rozpor je naneštěstí v mezinárodní právní úpravě velmi vágně interpretován. O politických důvodech kvality a přesnosti této právní úpravy se můžeme jenom domnívat. Je dobré zmínit, že veškeré dostupné, a tedy i historické právní úpravy mezinárodního práva, vždy upřednostňují zachování teritoriální integrity před nárokem národů na sebeurčení v podobě secese. Klíč je dle Malenovského ukryt v Deklaraci Valného shromáždění z roku 1970, z nějž dle autora vychází několik zásadních závěrů. Za prvé mezinárodní právo nenazírá na právo odtržení jako na nárok národa, jenž chce uplatnit své právo na sebeurčení³⁹ v podobě secese. Na druhou stranu to samozřejmě ani nezakazuje.⁴⁰ Každý národ má tak nárok rozhodovat o svém politickém stavu a určovat jeho budoucí vývoj v rovině hospodářské, společenské a kulturní.⁴¹ Vlastní formulace však nijak normativně nezaručuje samostatnost, tedy nárok na secesi, dosud závislým národům. V případě práva na sebeurčení je vždy důležité uvažovat, kdo je jeho nositelem, a v jakém případě je možno ho aplikovat ve formě secese, tzn. rozlišit vnitřní a vnější sebeurčení.

Druhý Malenovského závěr pak zní následovně: „*Pokud státy plně respektují*

³⁷ Vyjma států, které vznikly tzv. bilaterální secesí neboli dohodou dvou a více stran. Příkladem budiž např. odloučení Norska od Švédska v roce 1905. Secesi je také možné provést revizí ústavního práva, jako se stalo např. v Etiopii, či jinou změnou ústavního práva – případ Québec v roce 1998.

³⁸ V současné době rozeznává mezinárodní právo dvě formy sebeurčení. První je konstitutivní sebeurčení, tedy takové, kdy skupina obyvatel (národ) učiní fundované principiální rozhodnutí, jež zahrnuje jasný politický status (např. rozhodnutí, stát se samostatným státem prostřednictvím secese – snaha o vnější sebeurčení). A druhým tzv. probíhající sebeurčení, to jest takové, kdy má skupina funkční samosprávu, ale nevyžaduje být zcela samostatná (vnitřní). Více viz BUCHANAN, *Justice, Legitimacy and self-determination*, str. 333.

³⁹ Zdroj práva na sebeurčení je právně zakotven v chartě OSN, a o jedné v článku prvním „*cílem OSN je rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů*“, přičemž výklad je komplikován v originále použitým anglickým výrazem „peoples“, jenž není ekvivalentem k významově zúženějšímu českému „národ“, a článku padesátém pátém, kde se vyjadřuje ve stejném znění. Viz *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora*. [online] Copyright © 2005 UNIC Praha [cit. 2014-02-27]. Dostupné z [www: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf)

Více viz též *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*. [online] Copyright © 2005 UNIC Praha [cit. 2014-02-27]. Dostupné z [www: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf) a *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. [online] Copyright © 2005 UNIC Praha [cit. 2014-02-27]. Dostupné z [www: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf](http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf)

⁴⁰ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 125.

⁴¹ POTOČNÝ, ONDŘEJ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 12.

povinnosti plynoucí jim z mezinárodního práva v poměru ke svému obyvatelstvu, mezinárodní právo garantuje jejich územní celistvost a do vztahů mezi jednotlivými částmi obyvatelstva nijak nezasahuje.“⁴² Dokud tedy stát dodržuje všechny mezinárodní závazky z oblasti lidských práv, náleží veškeré obyvatelstvo z hlediska mezinárodního práva svému státu. Je důležité si uvědomit, že ve spojitosti se secesí vždy hovoříme o státním území s ohledem na jeho politickou podobu. Politická jednotka daného státu je tak určující a primární danému území. Každý požadavek na secesi vždy obsahuje požadavek nárokování nějakého území, jak správně ukázal jeden z velkých teoretiků mezinárodního práva Lea Brilmayer. V takovém případě musí požadavek skupiny „přebít“ či nahradit požadavek státu, jemuž dané území v současnosti podléhá. V opačném případě nemá dle Brilmayera, Buchanana, ani dalších teoretiků dotyčná skupina na územní požadavek (secesi) nárok.⁴³

2.2 Uznání státu

Je třeba se však ještě vrátit k faktu uznávání státu. Potočný uznání státu definuje „jako volní akt státu, kterým reaguje na vznik nového státu, nové vlády, vlády v exilu, povstalců, válčící strany, národa nebo orgánů národněosvobozeneckého hnutí.“⁴⁴ Uznání státu je tak aktem mezinárodního práva, jímž se bere na vědomí skutečnost, že nově vzniklý útvar je rovnoprávným subjektem mezinárodního práva a tedy suverénním státem. Některé útvary tak například mají své území, obyvatelstvo i veřejnou moc, nemají však uznání ostatních států, nejde je proto považovat za subjekty mezinárodního práva, a nemají způsobilost vstupovat do vztahů mezinárodního práva.⁴⁵

Možnosti uznání státu jsou dvě, jedná se o uznání *de iure*, které je jasné a konečné, a *de facto*, které je uznáním omezeným a prozatímním, a jež znamená, že na způsobu vzniku státu je něco špatně, ale jeho existence vyžaduje, aby se s tímto útvarem zacházelo jako se státem.⁴⁶ David Raič pak ještě zdůrazňuje roli uznání v možnostech bilaterální spolupráce s dalšími státy a také v případě členství v mezinárodních

⁴² MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 125.

⁴³ BUCHANAN, *Justice, Legitimacy and self-determination*, str. 331–337.

⁴⁴ POTOČNÝ, ONDŘEJ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 24–25. 6. Doplněné vydání. 2011.

⁴⁵ MALENOVSKÝ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 114.

⁴⁶ POTOČNÝ, ONDŘEJ, *Mezinárodní právo veřejné*, str. 29–30. 6. Doplněné vydání. 2011.

organizacích, jako je NATO, OSN, apod.⁴⁷

Jak uvádí Barker, uznání státu je sice politickým aktem, ale ani tak není zbaveno právních dopadů. Je tak například nutné k uzavření bilaterálních dohod s daným subjektem.⁴⁸ Na druhou stranu je třeba mít na mysli, že to je vždy politické vedení té které země, jenž uznání nově vzniklého státu provádí.

⁴⁷ RAIČ, David. *Statehood and the Law of Self-Determination*. The Hague: Kluwer Law International, 2002. ISBN: 90-411-1890-X. Str. 427.

⁴⁸ BARKER, Craig J. *International Law and International Relations. International Relations for the 21st century*. London: Continuum, 2000. ISBN: 0826450288. Str. 40.

3. STÁTOPRÁVNÍ UZNÁVÁNÍ STÁTŮ: PŘÍPADY BOSNY A HERCEGOVINY A KOSOVA

Hlavním cílem této bakalářské práce je analýza státnosti výše uvedených útvarů, Kosova a Bosny a Hercegoviny. Ačkoliv je tedy záměrem analyzovat situaci z dnešního mezinárodněprávního pohledu, je třeba se zmínit alespoň v krátkosti o situaci, jež v regionu panovala a která vyústila v bouřlivý válečný konflikt na konci 20. století. Omezíme se však pouze na období druhé poloviny dvacátého století.

3.1 Bosna a Hercegovina a Kosovo do rozpadu Jugoslávie

Území dnešní Bosny a Hercegoviny bylo od počátku oblastí vcelku neklidnou. Od roku 1918 tvořilo součást Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, respektive od roku 1929 Království Jugoslávie, kde byli Bosňané zahrnuti do sjednoceného státu.

Oblast Kosova se odedávna nacházela pod silným osmanským vlivem, jenž měl i podstatný demografický a vlastně též politický dopad. Ještě v době, kdy Kosovo tvořilo součást osmanského impéria, odcházeli pravoslavní Srbové z důvodu náboženské diskriminace a hrozícím represím z Kosova na sever a z jihu přicházeli islamizovaní Albánci. Ti se tak na vylidněném území brzy stali etnickou většinou. Na konci 19. století se pak zformovalo albánské národní hnutí, jež požadovalo sjednocení čtyř albánských vilajetů (provincií) do jednoho autonomního celku v rámci osmanského impéria.⁴⁹ Istanbul logicky požadavky odmítal a situace vyústila až do rozpoutání tzv. první balkánské války (1912–1913), v jejímž důsledku se Osmanská říše musela stáhnout z jižního Balkánu, čímž vznikly podmínky pro nezávislou Albánii. Kosovo však bylo během války obsazeno Srby, a tedy mimo území nově uznaného státu Albánie.⁵⁰ Po první světové válce, kdy Kosovo tvořilo část impéria Habsburků, bylo začleněno do Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, ovšem jen do pádu Jugoslávie, kdy bylo kosovské území rozděleno a největší část, včetně loutkové státní správy, připadla

⁴⁹ JUDAH, Tim. *Kosovo. What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN: 9-78-0-19-537673-9. Str. 36.

⁵⁰ GIRGLE, Patrik (ed.). *Kosovo*. Praha: Libri, 2009. ISBN: 978-80-7277-433-3. Str. 31.

Itálii.⁵¹

Po skončení druhé světové války tvořilo Kosovo autonomní součást Jugoslávie, přičemž však zůstalo pod kontrolou srbské vlády. Vítězní komunisté totiž rozhodli, že Kosovo bude tvořit součást nově vznikající socialistické federace, a to i přesto, že místní Albánci vyjádřili touhu po spojení s Albánií. Jistým ústupkem Albáncům bylo právě alespoň formální oddělení od Srbska ve formě výše uvedeného statutu autonomní oblasti. Ovšem Kosovo nadále zůstalo pod kontrolou srbské vlády, statut neposkytoval oblasti žádnou rovnoprávnost v rámci federace.⁵² Tim Judah je toho názoru, že rozdělení bylo výsledkem dohody mezi Josipem Brozem Titem a albánským vůdcem Michalem Miloslavem Hodžou. Dohoda měla uspokojit nároky všech stran. Ovšem toto rozdělení má ještě jeden zcela klíčový význam pro budoucí vývoj v oblasti: na základě kompromisu bylo poprvé vymezeno území Kosova v téměř shodné podobě jako je ta současná.⁵³

V 60. letech minulého století byla autonomie Kosova rozšířena. V červnu 1971 byl přijat dodatek XX, který říkal, že Jugoslávie není jen státem republik, které jsou dobrovolně sjednocené a rovnocenných národů, ale i státem „*socialistických republik, jako i Socialistických autonomních oblastí Vojvodiny a Kosova, jež se nacházejí v rámci Socialistické republiky Srbsko*“.⁵⁴ V roce 1974 se postavení Kosova z autonomní oblasti změnilo na de facto federální republiku, Srbsko vůči němu nemělo politické, právní či ústavní pravomoci.⁵⁵

V případě celé Jugoslávie platí, že se v 80. letech minulého století, po smrti doživotního prezidenta a zakladatele Socialistické republiky Jugoslávie Josipa Broze Tita, ocitla v celospolečenské krizi, která se stala ideálním prostředím pro rozvoj nacionalistických politik jednotlivých jugoslávských národů. Ty pak vyvrcholily začátkem 90. let. Slovinci a Chorvaté chtěli dosavadní federaci opustit, především

⁵¹ JUDAH, *Kosovo*, str. 47.

⁵² GIRGLE, *Kosovo*, str. 45.

⁵³ JUDAH, *Kosovo*, str. 49.

⁵⁴ Cit. dle ŠTĚPÁNEK, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2011. Str. 241.

⁵⁵ GUZINA, Dejan. *Kosovo or Kosova – Could It Be Both? The Case of Interlocking Serbian and Albanian Nationalisms*. In: BIEBER, Florian, DASKALOVSKI, Židas (eds.). *Understanding The War in Kosovo*. London: Frank Cass Publishers, 2003. ISBN: 0203500733. Str. 31–34.

z důvodu toho, že její chod ekonomicky dotovali. Naopak Srbové chtěli buď zachování dosavadní Jugoslávie, anebo alespoň stát, jenž by sdružoval veškeré srbské osídlení. V Bosně a Hercegovině se střetávali srbští, chorvatští a muslimští nacionalisté a v Kosovu naopak Srbové a Albánci (viz dále).

Jak uvádí Václav Štěpánek, za jednu z hlavních příčin albánské nespokojenosti bylo také zaostávání hospodářské situace země.⁵⁶ Ovšem situace byla celkově složitá – například studenti, kteří se účastnili demonstrací, byli nuceni opustit univerzitu, stejně jako svá místa museli opustit mnozí pedagogové, u nichž se prokázala účast na demonstracích. O vážnosti situace svědčí i skutečnost, že například za vlastnění knih s nevhodným obsahem byly vynášeny soudní drastické rozsudky.

Rozpad Jugoslávie začal de facto na 14. sjezdu Komunistické strany, z nějž odešly delegace Slovinců a Chorvatů. Diskuze o reformě státu nevedly k žádnému řešení a vyvrcholilo odtržením Slovinska a Chorvatska v červnu roku 1991. V případě Slovinska byla situace vyřešena vcelku rychle stažením jugoslávského vojska, avšak situace v Chorvatsku se stala vážnou. Součástí nově vzniklého státu se měla stát také území se srbskou entitou, což vyvolalo ozbrojený konflikt, který s přestávkami trval až do roku 1995. Konflikt v sousední Bosně a Hercegovině naopak eskaloval a změnil se ve válku.

3.2 Formování státnosti Bosny a Hercegoviny po rozpadu Jugoslávie

Jak již bylo uvedeno výše, počátky etnicky založeného konfliktu je možno hledat na přelomu 80. a 90. let minulého století. V prvních volbách do svobodného parlamentu získaly strany hlásající etnické principy celých 86 % mandátů, což logicky vyústilo v debatu o budoucím postavení Bosny a Hercegoviny. Bosenští Srbové neviděli důvod opouštět Srbsko, naopak bosenští muslimové (tzv. Bosňáci) a Chorvati po odtržení Chorvatska a Slovinska vylučovali, aby zůstali součástí státu, v němž dominují Srbové.⁵⁷ Srbští poslanci reagovali na chorvatské a muslimské snahy o posílení bosenské suverenity opuštěním parlamentu v Sarajevu. Následně tato skupina vyhlásila

⁵⁶ ŠTĚPÁNEK, *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo*, str. 274.

⁵⁷ MEIER, Viktor. *Yugoslavia. A History of its Demise*. London: Routledge, 1999. ISBN: 0415185963. Str. 191–192.

Srbskou republiku Bosny a Hercegoviny, později přejmenovanou na Republiku srbskou.⁵⁸ Bosenské instituce tak vlastně reprezentovaly pouze Bosňáky a Chorvaty, kteří na základě provedeného referenda (bojkotovaného Srby) v březnu 1992 vyhlásili nezávislost Bosny a Hercegoviny. Zprvu politický konflikt vyústil v konflikt ozbrojený, v němž padly při etnických čistkách tisíce obyvatel Bosny a Hercegoviny.

Je však třeba se vrátit k formování státnosti Bosny a Hercegoviny. Nově vzniklý útvar téměř obratem, 8. dubna 1992, uznalo několik států: Rakousko, Francie, Švýcarsko a Spojené státy Americké. Další západoevropské i světové státy bezprostředně následovaly.⁵⁹ Dne 22. května 1992 pak byl nově vzniklý stát přijat Valným shromážděním za člena OSN.⁶⁰

Je zcela jasné, že státy i OSN zcela ignorovaly skutečnou situaci v regionu. Vláda, jíž státy uznaly, reprezentovala pouhé dva ze tří národů ve státu, ale především, jak uvádí Filip Tesař, žádný suverénní a nezávislý stát v místě nebyl, vláda nevykonávala žádnou moc: „*Bosna a Hercegovina v této době již jako stát v hranicích, v nichž byla uznána, fakticky neexistovala.*“⁶¹

Spojené státy americké – ale i další státy – se domnívaly, že mezinárodním uznáním Bosny a Hercegoviny zabrání Srbům v silovém řešení konfliktu. Zejména členství nového státu v OSN mu mělo dát možnost jakési diplomatické obrany.⁶² Spojené státy rovněž vyvinuly tlak na Evropské společenství, jež na tomto základě změnilo své původní požadavky k uznání nezávislosti Bosny a Hercegoviny. Původně Evropské společenství požadovalo plebiscit, v němž by se k otázce nezávislosti vyslovily všechny tři zainteresované bosenské národy. Nakonec Evropské společenství

⁵⁸ HLADKÝ, Ladislav. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně, 2006. ISBN: 80-210-3674-5. Str. 260–nn.

⁵⁹ *Dates of Recognition and Establishment of Diplomatic Relations*. [online] © 2009. Ministry of Foreign Affairs Bosnia and Herzegovina. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z [www: http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_diplomatskih_odnosa/default.aspx?id=6](http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_diplomatskih_odnosa/default.aspx?id=6)

⁶⁰ *Resolution A/RES/46/237 Adopted by the General Assembly Admission of the Republic of Bosnia and Herzegovina to membership in the United Nations*. [online] © the United Nations [cit. 2014-02-26] Dostupné z [www: http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/353/05/IMG/N9235305.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/353/05/IMG/N9235305.pdf?OpenElement)

⁶¹ TESAŘ, Filip. *Ozbrojený konflikt na území Bosny a Hercegoviny*. In: Gabal, Ivan (ed.). *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. ISBN: 80-86103-23-4. Str. 299.

⁶² HLADKÝ, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, str. 269–270.

uznalo bosenskou nezávislost již 6. dubna 1992, a to i přes srbský bojkot referenda.⁶³

Vrátíme-li se ke čtyřem prvkům kritéria státnosti a aplikujeme-li je na Bosnu a Hercegovinu, zjistíme, že nově ustanovený a uznaný státní útvar neměl dva ze čtyř prvků. Měl sice obyvatelstvo a mezinárodní – vnější – suverenitu, neměl však suverenitu vnitřní a ohraničené a kontrolované území. Bosna a Hercegovina tak vlastně byla uznána státem z důvodu politické dohody na mezinárodní scéně a toto uznání mělo zabránit další eskalaci konfliktu v regionu.

Uznání však nemělo kýžený dopad a v dubnu 1992 začaly vojenské formace bosenských Srbů za pomoci federální armády etnickou čistku na území Chorvatů a Bosňáků, jež následně vyústily v krvavou občanskou válku. Boje trvaly až do roku 1995, kdy byla uzavřena tzv. Daytonská dohoda, jež byla výsledkem razantního vstupu Spojených států amerických do sporu, motivovaného obavou z šíření radikálního islámu a ruského vlivu v regionu.⁶⁴ Americká diplomacie donutila zúčastněné strany obnovit Bosnu a Hercegovinu v převálčených hranicích. Všeobecné rámcové dohody o míru v Bosně a Hercegovině, známé právě jako Daytonská mírová smlouva, byly podepsány 21. listopadu 1995. Bosna a Hercegovina tak byla formálně zachována v předválečných hranicích, avšak její území bylo rozděleno v poměru 51:49 na dvě vysoce autonomní jednotky, muslimsko-chorvatskou Federaci Bosny a Hercegoviny a Republiku Srbskou.⁶⁵ Vznikl také Úřad vysokého představitele pro Bosnu a Hercegovinu (Office of High Representative, OHR), který měl za úkol podpořit politickou stabilizaci země a zabránit stagnaci mírového procesu a jenž byl zároveň Speciálním představitelem EU (EU ESUR).⁶⁶

K obnově státnosti nedošlo z popudu obyvatelstva, které bylo rozděleno v důsledku krvavé a etnicky motivované války. Daytonská mírová smlouva byla výsledkem složitých jednání a dlouho připravovaným kompromisem vnuceným stranám, z kterých se nikdo nemohl považovat za vítěze. Tři bosenské národy byly dle

⁶³ HUDSON, Kate. *Breaking the South Slav Dream. The Rise and Fall of Yugoslavia*. London: Pluto Press, 2003. ISBN: 0745318819. Str. 102–nn.

⁶⁴ HLADKÝ, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, str. 283.

⁶⁵ HLADKÝ, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, str. 290.

⁶⁶ *OHR Introduction*. [online] © OHR. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z www: http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/default.asp?content_id=38519

dohody uspořádány podle přesného principu rovnosti vnučeného mezinárodními entitami. Jak však uvádí Ladislav Hladký, zúčastněné strany nebyly schopné dopracovat se k jinému, lepšímu řešení.⁶⁷

Politický život ve státu byl obnoven v relativně krátké době po podepsání smlouvy. V roce 1996 se konaly parlamentní volby, v nichž vyhrála trojice nacionalistických stran: Strana demokratické akce, Srbská demokratická strana a Chorvatské demokratické společenství, které stály u zrodu občanské války v roce 1992.⁶⁸ Volební výsledek však situaci zkomplikoval a místo funkčního státního aparátu fungovala Bosna a Hercegovina spíše jako mezinárodní protektorát v čele s Úřadem vysokého představitele, jehož pravomoci byly postupně stále více posilovány, protože jednotlivá etnika nebyla schopná se domluvit. Například na konci roku 1997 získal vysoký představitel významné a téměř neomezené exekutivní a legislativní pravomoci, tzv. Bonn Powers. Mohl tak například odvolat jakékoli bosenské veřejné činitele sabotujícího mírový proces nebo zasáhnout v případě, že místní politici nejsou schopni dosáhnout konsenzu v klíčových otázkách.⁶⁹ V roce 2005 převzala EU rovněž i vojenskou část protektorátu, kterou zajišťovaly jednotky IFOR tvořené především vojáky USA.⁷⁰

Během let 1996 až 2004 se Bosna a Hercegovina stala členem mnoha desítek mezinárodních organizací. Kromě již zmíněného OSN jde dále o Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Středoevropskou iniciativu (CEI), Organizaci islámské konference (OIC), Sdružení pro spolupráci v jihovýchodní Evropě (SEECP) a do Středoevropské zóny volného obchodu. V roce 2002 byla Bosna a Hercegovina přijata do Rady Evropy, což lze chápat jako výraz „uznání postupující

⁶⁷ HLADKÝ, Ladislav. *Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života*. Středoevropské politické studie, roč. VIII, č. 2–3, s. 316–326. [online] © Mezinárodní politologický ústav / The International Institute of Political Science / 2003–2014. [cit. 2014-02-28]. Dostupné z [www: http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=275](http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=275)

⁶⁸ BIEBER, Florian. *Post-WarBosnia. Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, New York: Palgrave Macmillan, 2006. ISBN: 1403998825. Str. 90–nn.

⁶⁹ TANSEY, Oisín. *Regime-Building. Democratization and International Administration*. Oxford: Oxford University Press, 2009. Str. 155–156.

⁷⁰ CABADA, Ladislav. *Bosna a Hercegovina*. In: KUBÁT, Michal a kol. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Str. 63, 149 a nn.

*stabilizace uvnitř bosenské společnosti*⁷¹.

Pro Bosnu a Hercegovinu je však klíčové, že její uznání bylo zachováno i v období válečného konfliktu a přetrvalo dodnes. V současnosti je stát Bosna a Hercegovina uznáván celkem 164 státy a zcela jistě tak disponuje vnější suverenitou.⁷²

Do budoucna chce Bosna a Hercegovina udržet funkční vztah s Evropskou Unií, respektive chce do EU vstoupit. V roce 2003 byl stát uznán jako potenciální kandidátská země a v roce 2012 byly započaty rozhovory o vstupním procesu.⁷³

Jak již bylo uvedeno, Bosna a Hercegovina nedisponuje všemi čtyřmi prvky státnosti a není ji tedy možno označit za suverénní stát. Nabízí se tak aplikace některé ze čtyř kategorií Roberta Rotberga: silný – slabý – selhávající – zhroutený stát. Označení silný stát je možno rovnou vynechat, stejně jako označení zhroutený stát, které se definuje úplným kolapsem státního systému. Bosnu a Hercegovinu není možné ani označit jako selhávající stát, a tak jde tedy o stát slabý, u bosenského státu můžeme identifikovat slabou státní ideu i chatrné státní instituce.

3.3 Formování státnosti Kosova po rozpadu Jugoslávie

V 80. letech minulého století upevňovali v Kosovu postupně moc nacionalisté, kteří cíleně využívali kosovskou otázku jako součást politického boje. Již zmiňovaná autonomie Kosova byla ukončena v březnu 1989 a Kosovo se dostalo pod přímou srbskou správu. Likvidace autonomie byla výsledkem populistického znovusjednocení Srbska nacionalistou Slobodanem Miloševićem. Reakcí kosovských Albánců byl bojkot úřadů a v létě 1990 vyhlášení suverénní Republiky Kosovo. Již v červenci 1990 se albánští poslanci sešli před uzavřenými dveřmi kosovského parlamentu a odhlasovali,

⁷¹ HLADKÝ, Ladislav. *Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života*. Středoevropské politické studie, roč. VIII, č. 2–3, s. 316–326. [online] © Mezinárodní politologický ústav / The International Institute of Political Science / 2003–2014. [cit. 2014-02-28] Dostupné z [www: http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=275](http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=275)

⁷² *Dates of Recognition and Establishment of Diplomatic Relations*. [online] © 2009. Ministry of Foreign Affairs Bosnia and Herzegovina. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z [www: http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_diplomatskih_odnosa/default.aspx?id=6](http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_diplomatskih_odnosa/default.aspx?id=6)

⁷³ *Bosnia and Herzegovina*. [online] © 2014. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z [www: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina/index_en.htm](http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina/index_en.htm)

že v rámci příštího uspořádání jugoslávské federace (či konfederace), bude Kosovo rovnoprávnou a nezávislou jednotkou.⁷⁴ Poslanci rozpuštěného kosovského parlamentu 7. září 1990 v obci Kačanik vyhlásili Ústavu republiky Kosovo, známou též jako Kačanickou ústavu. První článek ústavy hlásal, že republika je demokratickým státem albánského národa a národnostních menšin, svých občanů, jmenovitě Srbů, Muslimů. Černohorců, Turků, Romů a dalších, kteří žijí na Kosovu.⁷⁵ Srbský parlament novou vládu okamžitě rozpustil a akt vyhlášení státu anuloval, ale zástupci Albánců pokračovali v budování kosovské státnosti a 21. září 1991 vyhlásila Republika Kosovou plnou nezávislost.⁷⁶ V referendu, jež následovalo, téměř všichni hlasující obyvatelé potvrdili kosovskou nezávislost.

Situace se však vyostřila po podepsání Daytonské mírové dohody v prosinci 1995. Jak již bylo uvedeno, dohoda potvrzovala rozpad Jugoslávie a státoprávní uspořádání v Bosně a Hercegovině, ale nedefinovala status Kosova. Obratem došlo ke konsolidaci albánské ozbrojené organizace s názvem Kosovská osvobozená armáda (Ushtria Çlirimtare e Kosovës, UÇK), jež nejprve prováděla drobnější útoky na srbské bezpečnostní instituce. Srbská reakce byla tvrdá a vyústila v občanskou válku, jež trvala do června 1999. Situace během války byla velmi drastická, Albánci prováděli etnické čistky mezi Srby žijícími na území s albánskou většinou a srbská armáda v rámci protipovstalecké operace vyhnala tisíce Albánců z domovů a ničila příslušné dokumenty a archivy s cílem znemožnit jejich návrat, apod.

Záminkou pro celou situaci byl tzv. incident v Račaku (někdy též masakr v Račaku), ke kterému došlo 15. ledna 1999 v kosovské vesnici Račak. Podle Kosovských Albánců zde Srbové zavraždili 45 civilistů. Tuto verzi potvrdil a propagoval také americký diplomat William Walker, vedoucí mezinárodní pozorovatelské mise OBSE. Incident využily Spojené státy americké a rozhodli o vojenském útoku. Domnívaly se, že se bude opakovat situace známá již z Bosny a Hercegoviny, tedy že po bombardování území dojde k uzavření mírové smlouvy.⁷⁷

⁷⁴ ŠTĚPÁNEK, *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo*, str. 430.

⁷⁵ ŠTĚPÁNEK, *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo*, str. 431.

⁷⁶ JUDAH, *Kosovo*, str. 69.

⁷⁷ *Security Council Strongly Condemns Massacre of Kosovo Albanians in Southern Kosovo. Press Release SC/6628.* [online] © the United Nations [cit. 2014-14-04]. Dostupné z [www: www:](http://www.un.org)

Situací se začaly zabývat Západ a Rada bezpečnosti OSN. V únoru 1999 byly zorganizovány srbsko-albánské rozhovory ve francouzském Rambouillet a byl také představen plán americké diplomacie na řešení kosovské krize. Kosovu měla být zaručena autonomie, ovšem stále v rámci Jugoslávie, kontrolu nad územím měly vykonávat mezinárodní vojenské jednotky s tím, že po třech letech bude o osudu oblasti rozhodnuto na základě vůle obyvatel Kosova.⁷⁸ Dohody však srbský parlament, respektive prezident Milošević, odmítl⁷⁹ a po nezdaru jednání o kosovské autonomii NATO zahájilo v březnu leteckou kampaň, jejímž cílem bylo zastavit srbskou vojenskou aktivitu v Kosovu. Letecká kampaň však měla katastrofický dopad. Srbsko využilo útoky NATO k vlastním etnickým čistkám v Kosovu, při nichž přišla o domovy více než polovina Albánců.⁸⁰ Vojenské útoky trvaly až do začátku června, kdy Srbsko přistoupilo na mírovou dohodu, začalo stahovat vojska z Kosova a NATO ukončilo bombardování. Již 10. června pak Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci číslo 1244, na jejímž základě byl vytvořen politický a právní rámec pro uspořádání oblasti.

Cílem rezoluce 1244 bylo ukončení konfliktu a ustanovení politického statutu Kosova. Na tom se však Rada bezpečnosti neshodla a kosovská státnost tak byla podložena jen velmi vágně. Kosovo zůstalo pod suverenitou Jugoslávie, v níž získalo jistou dávku autonomie. Fakticky však měla Kosovo spravovat mise OSN.⁸¹ Významnou roli také hrály jednotky NATO nazvané KFOR (Kosovo Force), jež dohlížely na klid v oblasti. Nicméně ani během následujících let nebyl dosažen albánsko-srbský kompromis, tzv. Ahtisaariho plán byl rovněž odmítnut. Tak se nazýval Všeobecný návrh na řešení statutu Kosova (Comprehensive Proposal for the Kosovo

<http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990119.sc6628.html>

⁷⁸ *Interim Agreement for Peace and Self-Government In Kosovo. Rambouillet, France - February 23, 1999.* [online] © Bernard J. Hibbitts, 1999. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: <http://jurist.law.pitt.edu/ramb.htm>

⁷⁹ Jako důvody bývá krom jiného uváděno i to, že pro Miloševiče bylo nepřipustitelné umožnění volného pohybu jednotek NATO po území Jugoslávií a do budoucna také uspořádání lífového plebiscitu, jež by hrozilo odtržením Kosova od Srbska. Více viz DAUPHINEE, Elizabeth Allen. *Rambouillet: A Critical (Re)Assessment.* In: BIEBER, Florian, DASKALOVSKI, Židas (eds.). *Understanding The War in Kosovo.* London: Frank Cass Publishers, 2003. ISBN: 0203500733. Str. 103.

⁸⁰ MUGURUZA, Cristina Churruca. *The European Union and Humanitarian Intervention in Kosovo: A Test for the Common Foreign Policy.* In: BIEBER, Florian, DASKALOVSKI, Židas (eds.). *Understanding The War in Kosovo.* London: Frank Cass Publishers, 2003. ISBN: 0203500733. Str. 235.

⁸¹ *Resolution 1244 (1999) Adopted by the Security Council at its 4011th meeting on 10 June 1999.* [online] © the United Nations [cit. 2014-02-28]. Dostupné z www: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>

Status Settlement) sestavený finským diplomatem Marttim Ahtisaarim, jenž navrhoval mezinárodně kontrolovanou nezávislost Kosova.⁸² Bělehrad v reakci na Ahtisaariho plán vytvořil vlastní návrh, podle něhož by Kosovo bylo prakticky nezávislé, ovšem bez právního uznání nezávislosti: „Kosovo by mělo legislativní, výkonné i soudní pravomoci. Srbsko by si ponechalo zahraniční zastupování, kontrolu hranic, ochranu srbského kulturního dědictví, ochranu lidských práv a celní a monetární politiku. Souhlasí i s členstvím Kosova v mezinárodních finančních institucích a s jeho samostatným jednáním o integraci s EU.“⁸³

Dne 17. února 2008 však kosovský parlament s odvoláním na Ahtisaariho plán jednohlasně vydal prohlášení, jež deklarovalo Kosovo nezávislým a suverénním státem Republika Kosovo.⁸⁴

Ihned po vyhlášení bylo nově vytvořené Kosovo uznáno několika světovými státy, z nichž jmenujme například Velkou Británii, Francii a Spojené státy. Následují pak další státy, včetně většiny evropských zemí. Do dnešního dne (1. března 2014) je Kosovo uznáno 96 státy ze 193 světových států.⁸⁵ Stránky internetové encyklopedie Wikipedie uvádějí dokonce 110 států uznávajících existenci kosovské republiky.⁸⁶ Jde tedy o přibližnou polovinu států, které Kosovo uznaly, a podmínka vnější suverenity státu je tak částečně potvrzena (viz dále).

Na druhou stranu je také mnoho států, které kosovskou samostatnost odmítají uznat, anebo mají na věc neutrální či různý názor.⁸⁷ Mezi odpůrce patří například Čína

⁸² *Comprehensive Proposal For the Kosovo Status Settlement*. 2 February 2007. [online] [cit. 2014-02-28] Dostupné z www: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf>

⁸³ TESAŘ. *Rovnice o Kosovu: dvě známe a tři neznáme*. Mezinárodní politika. 2007, roč. XXXI, č. 6, str. 33.

⁸⁴ *Kosovo Declaration of Independence*. [online] Pristina, 17 February 2008 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z www: <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,128,1635>

⁸⁵ *Countries that have recognized the Republic of Kosova*. [online] © Copyright 2013 – Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kosovo [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www: <http://www.mfa-ks.net/?page=2,33>

⁸⁶ *International recognition of Kosova*. [online] Wikipedia, poslední editace 26. 2. 2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z www:

http://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_the_Republic_of_Kosovo#UN_member_states

⁸⁷ *Seznam států a mezinárodních organizací podle postoje k nezávislosti Kosova*. [online] Wikipedia, poslední editace 11. 2. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_a_mezin%C3%A1rodn%C3%ADch_organizac%C3%AD_podle_postoje_k_nez%C3%A1vislosti_Kosova#St.C3.A1ty.2C_akter.C3.A9_odm.C3.ADt

či Rusko. Zejména ruská diplomacie se nechala slyšet, že uznání Kosova považuje za „*hrozbu dosavadní mezinárodní stability, která se vytvářela desetiletí.*“⁸⁸ Evropská unie ponechala rozhodnutí na jednotlivých svých členech a vydala pak prohlášení, že „*členské státy o svém vztahu ke Kosovu rozhodnou v souladu s národní praxí a mezinárodním právem.*“⁸⁹

Mezi státy, jež se existenci samostatného Kosova nepotvrdily, patří v evropském prostoru zejména ty státy, které samy čelí nějaké formě separatismu a etnického sporu. Jedná se například o Španělsko, Kypr anebo Slovensko a samozřejmě již zmíněné Rusko. Ty státy, jež se ke kosovské samostatnosti staví negativně, se obávají, že by uznání samostatného státu mohlo způsobit precedent a spustit tak separatistické tendence.⁹⁰ Komplikovanost situace dokládají názory jednotlivých hlavních aktérů světové politiky – USA a Ruska. Spojené státy se nedomnívají, že by uznání Kosova fungovalo jako precedent, a to z důvodu specifické situace vzniklé při rozpadu Jugoslávie, jež byla následně doplněna správou OSN.

Zahraničně-politická strategie Kosova uvádí, že jeho cílem je především udělat „...*maximum pro upevnění suverenity nového státu, dosažení uznání jeho nezávislosti většinou států v mezinárodním společenství a navázání diplomatických styků s těmito státy.*“⁹¹ Kosovo od počátku usiluje o co největší konsolidaci svého mezinárodně uznaného postavení a k tomu také směřuje svoje zahraničně-politické cíle, jmenovitě se snaží o budování strategického partnerství s Evropskou unií a se zeměmi NATO. To se kosovské diplomacii pomalu, ale jistě daří a Priština tak ukázala, že je schopna vstupovat do mezinárodněprávních vztahů s dalšími státy světa. Vzhledem k tomu, že však je stále polovina světových států proti uznání státnosti Republiky Kosova, respektive kosovská suverenita nebyla uznána, není možné vnější suverenitu Kosova

aj.C3.AD_Kosovo_uznat

⁸⁸ *Russia warns US over Kosovo move.* [online] BBC, MMIXTuesday, 19 February 2008 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7252512.stm>

⁸⁹ *Evropská unie, Srbsko a Kosovo.* [online] © 2004–2014. EU-Media, s. r. o. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z www: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>

⁹⁰ ZACHA, Marián. *Prečo má Kosovo nárok na samostatný štát?* In: Mezinárodní politika, 2008, ročník XXXII, č. 4, str. 37–39. [online] © 1993–2014 Petit Press, a. s. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z www: <http://marianzachar.blog.sme.sk/c/150957/Preco-ma-Kosovo-narok-na-samostatny-stat.html>

⁹¹ *Foreign Policy Priorities. The Republic of Kosovo's foreign policy priorities.* [online] © Copyright 2013 – Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kosovo [cit. 2014-03-04]. Dostupné z www: <http://www.mfa-ks.net/?page=2,98>

potvrdit.

Srbsko vyhlášení samostatnosti odmítlo a obrátilo se na Radu bezpečnosti OSN se stížností na porušení státní suverenity a integrity územní.⁹² O vyjádření k situaci byl požádán Mezinárodní soudní dvůr v Haagu. Ten v červenci 2010 rozhodl, že jednostranné vyhlášení nezávislosti nebylo porušením mezinárodního práva, neboť mezinárodní právo nezakazuje vyhlášení nezávislosti.⁹³ Haagská zpráva byla velmi dlouho očekávána a zcela jistě měla vliv na další státy, které v jejím důsledku uznaly nezávislost Kosova. Po rozhodnutí se také začaly objevovat vzájemné snahy Srbska a Kosova o smířčí rozhovory. Historicky první přímé jednání mezi Kosovem a Srbskem byly zahájeny v březnu 2011, následovaly pak dohody, které mají například usnadnit život občanů na obou stranách hranice. Vztahy obou států jsou také postupně normalizovány. V říjnu 2012 Evropské komise uvedla, že uznání nezávislosti Kosova Bělehradem není podmínkou pro zahájení přístupových rozhovorů, které byly zahájeny 21. ledna 2014.⁹⁴

Jak již bylo naznačeno, v případě Kosova se často mluví o nebezpečnosti vyhlášení jeho nezávislosti jako možného bezprecedentního aktu. Je však třeba si uvědomit, že tento krok nebyl plánován dlouhou dobu předtím a nejedná se o neuvážený destabilizační krok. Jde naopak o krok podporovaný mezinárodním společenstvím. Zde je také na místě ocitovat text Vladimíra Baara, kulturního a politického geografa z Ostravské univerzity, jež píše: „*Jen zcela výjimečně se stalo, že by nárokové území bylo skutečně pod úplnou kontrolou separatistů a to po delší období (několik let). Teprve tehdy totiž nastává situace, že by z pohledu mezinárodního práva mohlo přicházet v úvahu mezinárodní uznání.*“⁹⁵

Aplikujeme-li i na Republiku Kosovo čtyři prvky státnosti, zjistíme, že stát nedisponuje

⁹² *Resolution adopted by the General Assembly on 8 October 2008.* [online] the United Nations [cit. 2014-03-01]. Dostupné z [www:](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/63/3&Lang=E)

http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/63/3&Lang=E
⁹³ *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo.* [online] International Court of Justice, 2010 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z [www:](http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf)

<http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>
⁹⁴ *Evropská unie, Srbsko a Kosovo.* [online] © 2004–2014. EU-Media, s. r. o. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z [www:](http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068) <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>

⁹⁵ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* 1. vydání. Ostrava: Šenov u Ostravy: Ostravská univerzita; Tilia, 2002. ISBN: 80-86101-66-5. Str. 90.

plnou vnitřní ani vnější suverenitou. Vláda v Prištině sice disponuje částečnou vnitřní suverenitou, nicméně je uznávána pouhou polovinou světových států. Použijeme-li Rotbergovy čtyři kategorie státu, i Kosovo budeme definovat jako slabý stát. Rozhodně se nejedná o stát silný, ani o stát zhroutilý. Vzhledem k tomu, že na jeho území už nedochází k ozbrojenému konfliktu, nejde ani o stát selhávající. Republika vykazuje jasné prvky slabého státu.

3.4 Komparace Bosny a Hercegoviny a Kosova

3.4.1. Státní území

Začneme-li komparaci obou územních celků v minulosti, zjistíme, že území Bosny a Hercegoviny a Kosova tvořila součást relativně stabilních státních útvarů slovanských národů – království bosenského a srbského. Nicméně mluvíme o útvarech, jež existovaly do poloviny 15. století a jež není možné považovat za předchůdce bosenské či kosovské samostatnosti. Důvodem je vpád Turků, který zcela změnil nejen politickou situaci v oblasti, ale také situaci náboženskou.⁹⁶ Oba územní celky sice dříve nebo později získaly jistou dávku autonomie ve formě samostatných správních celků říše, ale vzhledem k silné centrální moci Turků není možné mluvit o základu jakékoliv státnosti.

Po zániku osmanského impéria byla Bosna a Hercegovina připojena k Habsburskému impériu, Kosovo pak k Srbsku, avšak po první světové válce oba území tvořila součást nově vzniklého Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, ani v něm však neměla autonomii. Situace se drobně změnila po konci druhé světové války. Bosna a Hercegovina se stala jednou z federálních republik socialistické Jugoslávie, ale Kosovo pouhou autonomní částí Srbska. Toto rozdělení však není možné považovat za uznání nějaké z forem samostatnosti jednoho či druhého území, byl to naopak výsledek kompromisu, jenž měl uklidnit srbsko-chorvatský, respektive srbsko-albánský spor. Tyto a další národnostně motivované spory se začaly masově objevovat v 80. letech a projevíly se pak v 90. letech minulého století, kdy se etnické spory staly základem vojenského konfliktu v bývalé Jugoslávii.

⁹⁶ HLADKÝ, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, str. 325–326.

Oba konflikty – v Bosně a Hercegovině i v Kosovu – byly shodně ukončeny mezinárodní intervencí, a to jak diplomatickou, tak vojenskou. V obou případech se mezinárodní společenství postavilo na stranu nezávislosti, tj. Kosova a Bosny a Hercegoviny, a jejich podporou umožnilo vznik dvou samostatných státních útvarů, které by však bez této podpory nebyly schopny čelit převaze Srbů. Nové státy tedy nebyly výsledkem mocenského vývoje, ale naopak výtvořem mezinárodního společenství. Podíváme-li se na současné územní vymezení obou států, je patrné, že Bosna a Hercegovina i Kosovo mají jasně definované a obecně akceptovatelné hranice. Přesto se zde objevují četné problematické body, a to především etnického rázu. V případě Bosny a Hercegoviny Daytonská dohoda potvrdila politické a obzvláště etnické rozdělení území. Americká diplomacie trvala na rozdělení území v daném poměru 51:49 na muslimsko-chorvatskou a srbskou část, což považovala za kompromis akceptovatelný pro obě strany. V důsledku Daytonské dohody také všechny zahraniční jednotky měly opustit území (dodnes jsou na území jednotky European Union Force Althea) a útvarům Bosny a Hercegoviny se pomalu, ale jistě podařilo zřídit centrální vládu. Za pomoci mezinárodního společenství se tak novému státu podařilo do tří let získat pod svou kontrolu celé teritorium.⁹⁷

Situace v Republice Kosovo naopak nebyla výsledkem kompromisu, měla k němu daleko. Vytyčené hranice státu nerespektovaly skutečné etnické rozdělení a zájmy kosovských Albánců, které také komplikují faktický výkon státní moci na celém teritoriu.

3.4.2. Státní obyvatelstvo

Další podobností obou konfliktů je shodně vážný rozkol v místním obyvatelstvu, jenž byl výsledkem stratifikace obyvatelstva na základě etnických linií. Na straně jedné většinová etnika bojovala za vlastní nezávislost a na straně druhé naopak o setrvání v dosavadním státním útvaru. V obou případech sice byly ignorovány zájmy menšinového srbského obyvatelstva, ovšem v případě Bosny a Hercegoviny bylo dosaženo alespoň jakéhosi kompromisu, kdežto v případě Republiky Kosova byly zájmy srbského obyvatelstva de facto ignorovány.

⁹⁷ HLADKÝ, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, str. 295–296.

V případě Bosny a Hercegoviny Daytonská dohoda zaručila právo všech uprchlíků na návrat do domovů. Tak se ve státě podařilo vybudovat relativně stabilní prostředí, v němž se mohli uprchlíci usídlit. Ačkoliv se do domovů nevrátili všichni uprchlíci, teritorium Bosny a Hercegoviny vykazuje demograficky stabilní a trvalé osídlení.

V současné době na území žije 3.839.737 osob, z čehož je 2.338.270 obyvatel Federace Bosny a Hercegoviny a 1.429.668 obyvatel Republiky srbské.⁹⁸ Podle sčítání obyvatelstva v roce 1991 měli národností převahu Bosňáci s 43 %, následovali Srbové s 31 % a Chorvatů bylo 17 %.⁹⁹ Ovšem situace v jednotlivých částech republiky je odlišná. V rámci Republiky Srbské tvoří silnou (80%) většinu Srbové a Muslimové a Chorvati jsou pouze okrajovou minoritou (10%, respektive 5%). Ve Federaci Bosny a Hercegoviny jsou naopak většinovým etnikem Bosňáci (76 %), Chorvaté představují 16 % a Srbové pouze 7 % populace.¹⁰⁰

Kompromis, jímž byl konflikt ukončen, neuspokojil žádnou ze stran a tento fakt je přítomen i v dnešním pohledu na stát. Jak uvádí Ladislav Hladký, Bosňáci považují dnešní Bosnu a Hercegovinu za vlastní stát, kdežto vztah Srbů a Chorvatů, jejichž cílem bylo připojení k Srbsku, resp. Chorvatsku, k dnešní bosenské státnosti není tak pozitivní.¹⁰¹

Podle odhadů žilo v roce 2012 v Kosovu 1.815.606 osob,¹⁰² z nichž většina je tvořena etnickými Albánci. V období vojenského konfliktu oblast opustilo přibližně 50 % populace kosovských Albánců, v poválečné době naopak teritorium opustily až dvě třetiny srbské populace, což ve výsledku mělo nepříznivý dopad na národnostní situaci v Kosovu, avšak území subjektu bylo stále trvale osídleno. Albánské etnikum je

⁹⁸ *Bosna a Hercegovina: Základní informace o teritoriu.* [online] © 1997-2014 CzechTrade [cit. 2014-03-05]. Dostupné z [www: http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-zakladni-informace-o-teritoriu-19279.html](http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-zakladni-informace-o-teritoriu-19279.html)

⁹⁹ *Bosna a Hercegovina: Základní informace o teritoriu.* [online] © 1997–2014 CzechTrade [cit. 2014-03-05]. Dostupné z [www: http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-zakladni-informace-o-teritoriu-19279.html](http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-zakladni-informace-o-teritoriu-19279.html)

¹⁰⁰ BIEBER, str. 32.

¹⁰¹ HLADKÝ, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, str. 343.

¹⁰² *Estimated data for 2012 by municipality.* [online] © Copyright ASK 2013 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z [www: https://esk.rks.gov.net/images/files/ESTIMATED%20DATA%20FOR%202012%20BY%20MUNICIPALITY.xls](https://esk.rks.gov.net/images/files/ESTIMATED%20DATA%20FOR%202012%20BY%20MUNICIPALITY.xls)

zastoupeno po celém kosovském území rovnoměrně. Výjimku tvoří pouze tři srbské a jedna turecká municipalita, kde tvoří zanedbatelnou menšinu. Postoj obyvatelstva k novému státu je logicky dán národnostním původem. Kosovští Albánci, kteří o samostatný stát usilovali, mají k republice pozitivní vztah, kosovští Srbové naopak suverenitu kosovského státu odmítají.

3.4.3. Státní moc

V případě Bosny a Hercegoviny hlavní roli v procesu konsolidace státní vnitřní moci hrála Daytonská dohoda. Jak již bylo uvedeno, ta byla aktérům vnucena západní diplomacií, nikdo z válčících stran totiž nedosáhl vítězství, ani neutrpěl porážku. Nebylo také možno očekávat, že by se zainteresované strany dohodly na nějakém kompromisu, a proto se mezinárodní autority rozhodly vzít situaci do svých rukou.

V případě Bosny a Hercegoviny David Chandler zdůrazňuje, že právě z tohoto důvodu se Daytonská dohoda neomezovala pouze na zastavení ozbrojeného konfliktu, ale usilovala i o dosažení stability v regionu. Tato stabilita měla být zaručena novým státním útvarem – Bosnou a Hercegovinou. Do poválečného procesu re-stabilizace a obnovy země byly pak zapojeny mezinárodní orgány, a to ekonomické, soudní, politické i bezpečnostní.¹⁰³ Bosenské státní instituce pak měly disponovat právem stanovovat normy v rámci nově vzniklého území a nová tzv. daytonovská ústava Bosny a Hercegoviny (byla součástí Daytonské smlouvy, Annex 4) stát definovala jako „*nezávislý suverénní stát*“, avšak ústava ani mírová smlouva nebyly schváleny bosenskými institucemi. Byly schváleny prezidenty tří suverénních států: Chorvatska, Srbska a Bosny a Hercegoviny, jinými slovy byly implementovány zvnějšku.

V Kosovu panovala situace ne o mnoho jiná. Bylo jasné, že ani jedna ze zúčastněných stran se dobrovolně nevzdá v rámci dosažení mezietnické rovnováhy a stability v regionu. Západní mocnosti měly logicky pochopení pro národnostně osvobozené požadavky kosovských Albánců, ovšem Rusko naopak hájilo integritu Srbska. Jediným možným řešením se tak stalo ustanovení správy OSN nad Kosovem.¹⁰⁴

¹⁰³ CHANDLER, D. *Bosnia: faking democracy after Dayton*. 2nd edition. London: Pluto Press, 2000. ISBN 0745316891. Str. 43–nn.

¹⁰⁴ PULA, B. *The UN in Kosova: Administering Democratization?* In: BIEBER, F. – DASKALOVSKI,

Rezoluce Rady bezpečnosti číslo 1244 potvrdila srbskou suverenitu, vyzvala k vytvoření autonomní samosprávy, avšak fakticky moc předala OSN a vytvořila z Kosova jakýsi mezinárodní protektorát.

Václav Štěpánek uvádí, že většina kosovských orgánů dávno fungovala tak, jako kdyby bylo Kosovo samostatné, již od roku 1999 nemělo Srbsko na Kosovu žádné ingerence, i když de iure oblast stále náležela Srbsku, a to i dle rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1244. Tímto Štěpánek hodlá poukázat na to, že systém prevence a řešení mezinárodních sporů za intervence OSN a Rady bezpečnosti OSN je vlastně „mrtvý“, protože ve skutečnosti nebylo souhlasu OSN třeba: „*lze ji (nezávislost) uskutečnit pouze získáním souhlasu a podporou několika velicí, jejichž příkladu se pak samozřejmě následují další, méně vlivné země*“.¹⁰⁵ Štěpánek dále upozorňuje na to, že tento „koncert velmocí“ je nevhodný.

Podle informací uvedených v článku Filipa Tesaře, v roce 2008 kontrolovala efektivně kosovská vláda celých 90 % svého území.¹⁰⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že stabilizační a demokratizační procesy v obou státech byly iniciovány a řízeny mezinárodním společenstvím. Bosenské i kosovské instituce sice byly zvoleny, ale faktické funkce státu zajišťovaly mezinárodní instituce. Vnitřní suverenita je tak limitována nejen přítomností mezinárodního společenství (například vojenské jednotky KFOR v Kosovu či SFOR/EUFOR v Bosně a Hercegovině), ale v horizontálním smyslu třeba také existencí srbských mocenských center, v nichž je autorita centrálních institucí limitována.

3.4.4. Schopnost státu vstupovat do mezinárodních vztahů

Tato skutečnost byla svým způsobem reflektována i v procesu uznávání států, v případě Bosny a Hercegoviny byla legitimita uznána většinou světových států již v průběhu války či brzy poté, suverenita Kosova je v současné době uznána jen třetinou států světa. Z toho také logicky vyplývaly obdobné cíle zahraniční politiky těchto nově

Ž. (eds., 2003): Understanding The War in Kosovo, London: Frank Cass Publishers, 2003. Str. 196–197.

¹⁰⁵ ŠTĚPÁNEK, Václav. Nezávislé Kosovo: Definitivní konec rozpadu Jugoslávie? In: Na Východ, 1/2008, str. 8.

¹⁰⁶ TESAŘ, Filip. *Kosovská loterie*. Mezinárodní politika. 2008, roč. XXXII, č. 12, s. 32.

uznaných států – tedy získat co nejvíce uznání od co nejvíce zahraničních států a upevnit si tak mezinárodní pozici.

Proces vzniku a vyhlášení nezávislého státu Bosna a Hercegovina byl již popsán, vraťme se však k několika klíčovým bodům. Stát Bosna a Hercegovina byl deklarován vládou jako nezávislý stát 3. března 1992. Vláda však reprezentovala pouze muslimské a chorvatské etnikum, zájmy bosenských Srbů, tvořících třetinu bosenské populace, v potaz nebrala. Základem pro odtržení bylo referendum, v němž se 99,7 % zúčastněných voličů vyjádřilo pro nezávislost. Bosenští Srbové o několik měsíců dříve vyjádřili zájem o další existenci v rámci Jugoslávie.¹⁰⁷ Z toho tedy vyplývá, že vyhlášení nezávislosti bylo nelegitimní, protože nebralo v potaz názor jednoho ze tří národů žijících ve státu, a nelegální, neboť tehdy platná ústava Socialistické republiky Bosny a Hercegoviny k provedení zásadní státoprávní úpravy vyžadovaly souhlas všech tří konstitutivních národů.¹⁰⁸ Výsledkem vyhlášení samostatného státu byl ozbrojený konflikt, jenž trval dlouhé tři roky, stál tisíce životů a byl ukončen až mezinárodní intervencí v podobě Daytonské mírové smlouvy, která tak vlastně může být považována za pro vznik Bosny a Hercegoviny klíčový dokument.

Republika Kosovo vyhlásila svou nezávislost 17. února 2008. Deklaraci nezávislosti schválil kosovský parlament, jednání se však neúčastnilo deset poslanců reprezentujících kosovské Srby. Ti také vyjádřili nesouhlas vyhlášením nezávislosti, která podle nich odporovala mezinárodnímu právu i morální spravedlnosti společnosti. Před vyhlášením nezávislosti došlo k dlouhým a komplikovaným jednáním mezi kosovskými Albánci a Srby, jejichž výsledkem byl Ahrisaariho plán navrhuující nezávislost Kosova kontrolovanou mezinárodním společenstvím. Srbsko plán odmítlo, kosovské instituce se jím však rozhodly řídit a vyhlásily nezávislost, která vyvolala vzrušené reakce. Mezinárodní soudní dvůr v Haagu v červenci 2010 rozhodl, že jednostranné vyhlášení nezávislosti nebylo porušením mezinárodního práva. Teprve poté začalo docházet ke smířčím rozhovorům mezi Kosovem a Srbskem a dnes jsou vztahy obou států normalizovány.

¹⁰⁷ HLADKÝ, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, str. 267.

¹⁰⁸ HUDSON, *Breaking the South Slav Dream*, str. 111.

Závěr

Tato bakalářská práce se pokusila v poněkud omezeném rozsahu zodpovědět otázku, zda-li jsou relativně mladé státní útvary na území bývalé Jugoslávie skutečně plnohodnotnými moderními státními útvary z hlediska mezinárodního práva. Základem bylo ustanovení definice moderního státu na základě území, obyvatelstva, státní moci a jeho schopnosti vstupovat do mezinárodních vztahů. Následovala doplňková vnitřní a vnější kritéria a naopak vymezení státních útvarů, jež tuto definici nenaplnují. Práce se dále zabývala problematikou sebeurčení národa a legalitou odtrženého státu z hlediska mezinárodního právního uznání (jež je jediným skutečně právním aktem), kde byl diskutován klasický problém kolidování právních úprav nároku na sebeurčení a zachování teritoriální integrity.

Hlavní hypotéza práce byla ověřena za pomoci podpůrných výzkumných otázek, kdy vyšlo najevo, že instituty, o které se současná právní státnost Bosny a Hercegoviny a Kosova opírá, jsou sporné, ať již v rovině legální či teoretické. Rozhodně pak nejsou přirozeného původu, neopírají se o žádný historický základ a zásah mezinárodního společenství je v obou případech velmi nestandardní v jistých rovinách jej lze považovat i za nelegální.

Ani Bosna a Hercegovina, ani Kosovo, přestože v současné době je zejména Bosna a Hercegovina vnímána jako zcela suverénní stát, nenaplnují kritéria moderního suverénního státu. Selhávají jak v kritériích hlavních, tak vedlejších. Bosna a Hercegovina nenaplnuje dvě ze čtyř hlavních kritérií státnosti a její mezinárodně-právní uznání tak bylo spíše sňatkem z rozumu směřujícím ke zklidnění napětí na Balkáně. Kosovo je ještě výraznějším příkladem nelegálního vzniku státu na Balkánském poloostrově, což ostatně zpětně potvrdil i soud v Haagu, čím dále podpořil tezi, že oba Bosna i Hercegovina i Kosovo jsou ve skutečnosti produktem mezinárodního společenství, než přirozeně se vyvíjejícím státním útvarem. Kosovo naplňuje pouze jedno z kritérií moderního státu.

V obou případech je velmi obtížné vzniklé státní útvary jakkoli kategorizovat. Pokud bychom si pomohli Rotbergovou kategorizací, mohli bychom obě jednotky zařadit do kategorie "weak states". Rozhodující je ovšem potvrzení hypotézy, že ani

jeden ze států nelze považovat za suverénní moderní státní útvary dle standardů mezinárodního práva.

ZDROJE

Literatura

BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* 1.vydání. Ostrava: Šenov u Ostravy: Ostravská univerzita; Tilia, 2002. ISBN: 80-86101-66-5.

BARKER, Craig J. *International Law and International Relations. International Relations for the 21st century*. London: Continuum, 2000. ISBN: 0826450288.

BIEBER, Florian. *Post-War Bosnia. Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, New York: Palgrave Macmillan, 2006. ISBN: 1403998825.

BUCHANAN, Allen. *Justice, Legitimacy and self-determination. Moral foundation for international law*. New York: Oxford University Press, 2004. ISBN: 0-19-829535-9.

CABADA, Ladislav. *Bosna a Hercegovina*. In: KUBÁT, Michal a kol. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.

CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN 0-19-826002-4.

DAUPHINEE, Elizabeth Allen. *Rambouillet: A Critical (Re)Assessment*. In: BIEBER, Florian, DASKALOVSKI, Židas (eds.). *Understanding The War in Kosovo*. London: Frank Cass Publishers, 2003. ISBN: 0203500733.

DRYZEK, John S., DUNLEAVY, Patrick. *Theories of the Democratic State*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN-13: 978-0230542877.

FILIP, Jan, SVATONĚ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. 3. opravené a zkrácené vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN: 80-210-3023-2.

GIRGLE, Patrik (ed.). *Kosovo*. Praha: Libri, 2009. ISBN: 978-80-7277-433-3.

GUZINA, Dejan. *Kosovo or Kosova – Could It Be Both? The Case of Interlocking Serbian and Albanian Nationalisms*. In: BIEBER, Florian, DASKALOVSKI, Židas (eds.). *Understanding The War in Kosovo*. London: Frank Cass Publishers, 2003. ISBN: 0203500733.

HLADKÝ, Ladislav. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně, 2006. ISBN: 80-210-3674-5.

HOCKING, Brian, SMITH, Michael. *World Politics: An Introduction to International Relations*. London: Longman, 1995. ISBN: 0133539229.

HUDSON, Kate. *Breaking the South Slav Dream. The Rise and Fall of Yugoslavia*. London: Pluto Press, 2003. ISBN: 0745318819.

CHANDLER, D. *Bosnia: faking democracy after Dayton*. 2nd edition. London: Pluto Press, 2000. ISBN 0745316891.

JIHLAVEC, Jan. *Taxonomie slabé státnosti*, In: Waisová, Šárka. (ed.). *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN: 978-80-7380-069-7.

JUDAH, Tim. *Kosovo. What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN: 9-78-0-19-537673-9.

KOLSTØ, Pål. *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States*. In: Journal of Peace Research, 2006, roč. XLIII, č. 6.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné a jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 978-80-210-4474-6.

MEIER, Viktor. *Yugoslavia. A History of its Demise*. London: Routledge, 1999. ISBN: 0415185963.

MUGURUZA, Cristina Churrua. *The European Union and Humanitarian Intervention in Kosovo: A Test for the Common Foreign Policy*. In: BIEBER, Florian, DASKALOVSKI, Židas (eds.). *Understanding The War in Kosovo*. London: Frank Cass Publishers, 2003. ISBN: 0203500733.

POTOČNÝ Miroslav, ONDŘEJ Jan. *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN: 80-7179-536-4.

PULA, B. *The UN in Kosova: Administering Democratization?* In: BIEBER, F. – DASKALOVSKI, Ž. (eds., 2003): *Understanding The War in Kosovo*, London: Frank Cass Publishers, 2003.

QUANE, Helen. *The United Nations and the Evolving Right to Self-Determination*. In: *The International and Comparative Law Quarterly*, 1998, roč. 47, č. 3.

RAIČ, David. *Statehood and the Law of Self-Determination*. The Hague: Kluwer Law International, 2002. ISBN: 90-411-1890-X.

SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7178-910-0. Str. 172.

ŠTĚPÁNEK, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2011.

ŠTĚPÁNEK, Václav. *Nezávislé Kosovo: Definitivní konec rozpadu Jugoslávie?* In: *Na Východ*, 1/2008.

TANSEY, Oisín. *Regime-Building. Democratization and International Administration*. Oxford: Oxford University Press, 2009.

TESAŘ, Filip. *Kosovská loterie*. *Mezinárodní politika*. 2008, roč. XXXII, č. 12.

TESAŘ, Filip. *Ozbrojený konflikt na území Bosny a Hercegoviny*. In: Gabal, Ivan (ed.). *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. ISBN: 80-86103-23-4.

TESAŘ. *Rovnice o Kosovu: dvě známe a tři neznáme*. *Mezinárodní politika*. 2007, roč. XXXI, č. 6, str. 33.

WAISOVÁ, Šárka. *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN: 80-86473-42-2.

Online dostupné zdroje

Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo. [online] International Court of Justice, 2010 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>

Bosna a Hercegovina: Základní informace o teritoriu. [online] © 1997-2014 CzechTrade [cit. 2014-03-05]. Dostupné z www: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-zakladni-informace-o-teritoriu-19279.html>

Bosnia and Herzegovina. [online] © 2014. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina/index_en.htm

Comprehensive Proposal For the Kosovo Status Settlement. 2 February 2007. [online] [cit. 2014-02-28] Dostupné z www: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf>
Countries that have recognized the Republic of Kosova. [online] © Copyright 2013 – Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kosovo [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www: <http://www.mfa-ks.net/?page=2,33>

Dates of Recognition and Establishment of Diplomatic Relations. [online] © 2009. Ministry of Foreign Affairs Bosnia and Herzegovina. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_diplomatskih_odnosa/default.aspx?id=6

Dates of Recognition and Establishment of Diplomatic Relations. [online] © 2009. Ministry of Foreign Affairs Bosnia and Herzegovina. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: http://www.mfa.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_diplomatskih_odnosa/default.aspx?id=6

Estimated data for 2012 by municipality. [online] @Copyright ASK 2013 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z www: <https://esk.rks.gov.net/images/files/ESTIMATED%20DATA%20FOR%202012%20BY%20MUNICIPALITY.xls>

Evropská unie, Srbsko a Kosovo. [online] © 2004–2014. EU-Media, s. r. o. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z www: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>

Evropská unie, Srbsko a Kosovo. [online] © 2004–2014. EU-Media, s. r. o. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z www: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>

Foreign Policy Priorities. The Republic of Kosovo's foreign policy priorities. [online] © Copyright 2013 – Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kosovo [cit. 2014-03-04]. Dostupné z www: <http://www.mfa-ks.net/?page=2,98>

HLADKÝ, Ladislav. *Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života.* Středoevropské politické studie, roč. VIII, č. 2–3, s. 316–326. [online] © Mezinárodní politologický ústav / The International Institute of Political Science / 2003–2014. [cit. 2014-02-28] Dostupné z www: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=275>

Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora. [online] Copyright © 2005 UNIC Praha [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

Interim Agreement for Peace and Self-Government In Kosovo. Rambouillet, France - February 23, 1999. [online] © Bernard J. Hibbitts, 1999. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: <http://jurist.law.pitt.edu/ramb.htm>

Kosovo Declaration of Independence. [online] Pristina, 17 February 2008 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z www: <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,128,1635>

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. [online] Copyright © 2005 UNIC Praha [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf> a *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.* [online] Copyright © 2005 UNIC Praha [cit. 2014-02-27]. Dostupné z www: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf>

OHR Introduction. [online] © OHR. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z www: http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/default.asp?content_id=38519

Resolution 1244 (1999) Adopted by the Security Council at its 4011th meeting on 10 June 1999. [online] © the United Nations [cit. 2014-02-28]. Dostupné z www: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>

Resolution A/RES/46/237 Adopted by the General Assembly Admission of the Republic of Bosnia and Herzegovina to membership in the United Nations. [online] © the United Nations [cit. 2014-02-26] Dostupné z www: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/353/05/IMG/N9235305.pdf?OpenElement>
Resolution adopted by the General Assembly on 8 October 2008. [online] the United

Nations [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www:
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/63/3&Lang=E

ROTBURG, Robert I. *Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators*. [online] [cit. 2014-03-04]. Dostupné z www:
Russia warns US over Kosovo move. [online] BBC, MMIXTuesday, 19 February 2008 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7252512.stm>

Security Council Strongly Condemns Massacre of Kosovo Albanians in Southern Kosovo. Press Release SC/6628. [online] © the United Nations [cit. 2014-14-04]. Dostupné z www: <http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990119.sc6628.html>

Seznam států a mezinárodních organizací podle postoje k nezávislosti Kosova. [online] Wikipedia, poslední editace 11. 2. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z www:

TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. *O státnosti a uznání státu v mezinárodním právu*. [online]. 25. 04. 2012. [cit. 2014-02-28]. Dostupné z www:
<http://ustavmezinarodnichvztahu.cz/article/o-statnosti-a-uznani-statu-v-mezinarodnim-pravu>

ZACHA, Marián. *Prečo má Kosovo nárok na samostatný štát?* In: *Mezinárodní politika*, 2008, ročník XXXII, č. 4, str. 37–39. [online] © 1993–2014 Petit Press, a. s. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z www: <http://marianzachar.blog.sme.sk/c/150957/Preco-ma-Kosovo-narok-na-samostatny-stat.html>